

Cemaatle Kılınan Namazın Tek Başına Kılınan Namazdan Üstün Olduğuna Dair Rivayetler ve Tahlili

The Narrations that Stating the Prayer Performed in Congregation is more Virtuous than the Prayer Performed Alone and their Analysis

Veli ABA

ORCID: 0000-0003-4558-038X

Doç. Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İlahiyat
Fakültesi; vaba75@hotmail.com

Feyzullah ZEREY

ORCID: 0000-0002-3807-9258

Yüksek Lisans Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İlahiyat
Fakültesi; feyzzer@hotmail.com

Makale Bilgisi/Article Info:

Geliş/Received: 21.10.2020 Düzeltme/Revised: 07.12.2020 Kabul/Accepted: 17.07.2020

Araştırma Makalesi / Research Article

Atıf / Cite as: Aba, V; Zerey F. (2020). Cemaatle Kılınan Namazın Tek Başına Kılınan
Namazdan Üstün Olduğuna Dair Rivayetler Ve Tahlili, Antakiyat, 3 (2), 210-230

Öz:

Hz. Peygamber cemaatle kılınan namazın tek başına kılınan namazdan; bazı rivayetlerde 25, bazılarında 27, diğer bazılarında da 20 küsur derece daha faziletli olduğunu söyleyerek Müslümanları cemaatle namaz kılmaya teşvik etmiştir. İbadetlere verilecek ecir ve sevabın takdiri Allah Teâlâ'ya aittir. Hz. Peygamberin bu hadislerle ne kast ettiğini tam olarak bilmek mümkün olmakla beraber hikmetlerini kavramaya çalışan âlimler çeşitli fikirler ileri sürmüşlerdir. Âdâb ve erkânının tam yerine getirildiği namaz ile bunlara dikkat etmeden kılınan namaz arasında derece ve fazilet farkı olması çok doğaldır. Hadis ile ilgili ortak mana korunmakla birlikte verilecek sevabın 25, 27 veya 20 küsur derece olduğu konusunda farklı rivayetler olduğu için hangisinin tercih edileceği konusunda ihtilaf vardır. Rivayetlerin genelinde 25 rakamı geçtiğinden dolayı çoğu âlim 25 rakamından bahseden hadisi tercih etmişlerdir. Ancak Abdullah b. Ömer'in râvileri de hafız ve sika olduğu düşüncesiyle rivayet 27 rakamını tercih edenler de olmuştur. Cemaatle namaz kılmayı sadece sevap boyutu olarak değerlendirmek, manasını sınırlandırmak demektir. Namaz bir ibadettir ve ibadet sadece Allah Teâlâ için yapılır, mükâfatı yalnızca O'ndan beklenir. Konuyla ilgili olarak Kütüb-i Tis'a'da tespit edilen 47 hadiste cemaatle kılınan namazın faziletinin 25, 27, ve 20 küsur derece olduğu vurgulanmıştır. Hadislerdeki derece farklılığına; namaz kılan kimsenin ihlâsı, samimiyeti, duyduğu huzur ve huşû, namazın âdâbına riayet, uzak mesafe kat

ederek camiye gelmesi, kendini namaza vermesi, mescitte oturup namazı beklemesi, cemaatin çokluğu, cemaate katılanların üstünlüğü, namaz kılınan yerin daha kutsal oluşu gibi nedenlerden sebep olabilir. Bu sayılanlar ve sayamadığımız ameller cemaatle kılınan namazın faziletinin nasıl arttığını göstermektedir. Derece farklılığı, namaz kılanların ve namazın değişikliğiyle de değişir. Namaz kılanların bazılarına yirmi beş derece, diğer bir kısmına yirmi yedi derece verilebilir. Yatsı ve ikindi namazlarının ve özellikle sabah namazının faziletinin 27 derece olduğu, diğer namazların faziletinin ise 25 derece olduğunu düşünen âlimler de olmuştur. Bazı rivayetlerde “cemaatle kılınan namaz...” ifadesinin mutlak olması, söz konusu sevabın kadın erkek herkesi kapsadığına bir işaret sayılabilir. Buna göre namazını cemaatle kılan erkek ya da kadın herkesin yirmi beş veya yirmi yedi derece fazla sevap alabileceği söylenebilir. Cemaatle kılınan namazın derece farkları ayın zamanda tek başına kılınan namazın da bir derecesinin olduğunu gösterir. Cemaat farz-ı ayn olsaydı yalnız kılınan namazın hiçbir fazileti hatta caiz olmaması icap ederdi. Hz. Peygamberin Müslümanları cemaatle namaz kılmaya teşvik etmesinin arka planında gerek ferdi gerekse de toplumsal faydalarının olduğu bir gerçektir. Bu makalede konuyla ilgili rivâyetler bir bütün halinde ele alınmakta ve cemaatle namazın önemi ortaya konulmaktadır. Bu makalede konuyla ilgili rivâyetler bir bütün halinde ele alınmakta ve cemaatle namazın önemi ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, İbadet, Namaz, Cemaatle Namaz, Fazilet.

GİRİŞ

Cemaatle namaz kılmanın tek başına namaz kılmaktan daha faziletli olduğunu ifade eden hadislerin tespitinde öncelikli olarak *Kütüb-i Tis'a*'dan, daha sonra da diğer hadis kaynaklarından faydalanılmıştır. Bu konu hakkında *Kütüb-i Tis'a*'da 47 rivayet tespit edilmiş olup üç ayrı kategoride incelenmiştir. 1. Cemaat ile kılınan namazın 25 derece daha faziletli olduğunu ifade eden rivayetler, 2. Cemaat ile kılınan namazın 27 derece daha faziletli olduğunu ifade eden rivayetler, 3. Cemaat ile kılınan namazın 20 küsur derece daha faziletli olduğunu ifade eden rivayetler. Âlimler bu hadisleri yorumlamak zorunda kalmış, verilecek ecrin nasıl olacağı konusunda farklı fikirler ileri sürmüşlerdir. Bu konuda rivayet edilen hadislerin bazılarında farklı ipuçları verilmiştir.

Bir hadisin sıhhati aynı zamanda senet ve metnin sıhhati anlamına gelmektedir. Ele alınan hadislerde genelde hadisin sıhhatine engel olabilecek metin problemi olduğu durumlarda yeri geldikçe bahsedeceğiz. Senetle ilgili olarak da sadece hadisin sıhhatine engel teşkil edebilecek senedin genel yapısı ve zayıf râviler hakkında bilgi verip senet tenkidi yapacağız. Araştırmamızda çok fazla sayıda hadis ele alınacağından hadislerin senetlerinde geçen bütün sika râvileri tek tek burada zikretmek hem konumuza muvafık bir tetkik olmayacak hem de araştırmamızın hacmini aşacaktır. Bu yüzden ele alınan konuda verilen bir hadisin sıhhat durumları yukarıda zikredilen hususlar göz önünde tutularak ortaya konmaya çalışılacaktır.

Bu çalışmada konuyla ilgili *Kütüb-i Tis'a* kaynaklarının tamamı incelenmiştir. Makale hacmini kısa tutmak için sadece Buhârî'nin bir rivayeti verilmiş olup diğer rivayet kaynakları dipnot olarak verilmiştir.

CEMAAT İLE NAMAZ KILMANIN YİRMİ BEŞ DERECE DAHA FAZİLETLİ OLDUĞUNU İFADE EDEN HADİSLER

Bu bölümde cemaatle kılınan namazın 25 derece daha faziletli olduğunu belirten hadisler üzerinde durulacaktır. Zikredilecek hadisler Buhârî, Müslim, Tirmizî, Ebû Dâvûd, İbn Mâce, Nesâî, İmam Malik ve Ahmed b. Hanbel başta olmak üzere birçok müellif tarafından rivayet edilmiştir.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي ابْنُ الْهَادِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَبَابٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: (صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةِ الْفَذِّ بِخَمْسٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً)

Buhârî < Abdullah b. Yusuf < Leys < İbnül Hadi < Abdullah b. Habbab < Ebû Saîd el-Hudrî isnâdıyla gelen bir rivayette Resûlullah şöyle buyurmuştur: “Cemaatle kılınan namaz, yalnız kılınan namazdan yirmi beş derece daha faziletli olur.”¹

SENED TETKİKİ

Cemaatle namaz kılmanın 25 derece daha faziletli olduğu hakkındaki hadislerin ravileri hakkında yapılan cerh, ta’dil ve sened tetkiki sonucuna göre: Raviler genel olarak “sika”dır. Bununla beraber bazı ravileri hakkında farklı değerlendirmeler de yapılmıştır. Ahmed b. Hanbel, Ebu Muaviye Muhammed b. Hazm ed-Darâfî hakkında şöyle demiştir, “Ebu Muaviye, A’meş’ten rivayetleri sağlamdır, onun dışında muzdariptir, güzel bir şekilde hıfzetmemektedir”² Ahmed b. Ebi Tahir kendisi için “müdelleştir” demiştir.³ Ravilerden Abdullah b. Muhammed hakkında Yahyâ b. Maîn’in “lâ be’s bih” ifadesini kullanmasına rağmen hakkında olumlu bir kanaate sahip olmadığı belirtilmiştir. Buna karşılık Hatîb el-Bağdâdî kendisinden “sağlam bir hadis hâfızı” diye söz etmiştir.⁴ Tirmizî bu bölümde verdiği hadis hakkında; “ Bu hadis hasen sahihtir.” demiştir.⁵

¹ Buhârî, *el-Câmi’u’s-Sahih*, nşr. M.Z. b. Nâsır, (Dimeşk: Dâru Tavku’n-Necât, 2001), “Ezân”, 30 (646), Salât, 87 (477), Ezân, 30 (650), Ezân, 31 (647), Tefsir, 65 (4764); Müslim, Mesâcid, 43 (1505). Müslim, *es-Sahih*, thk. M. F. Abdülbâkî, (İstanbul: Dâru Sahnun, 1992), Mesâcid, 43 (1504, 1507-8); Tirmizî, *el-Câmiu’s-Sahih Sünenü’t-Tirmizî*, (Daru İhyau’t-Terasi’l Arabî, Beyrut. 2000), Salât, 49 (216); Ebû Dâvûd, *es-Sünen*, thk. Ş. el-Arnaûd – K. Karabellî, (Dimeşk: Dâru’r-Risâle el-Âlemiyye, 2009), “Salât”, 49 (559), Salât, 49 (560); İbn Mâce, *es-Sünen*, (Dâru İhyâ-i Kütübi’l-Arabiyye, Mısır: 1952), mesâcid, 16 (836-7, 839); Nesâî, *es-Sünen*, thk. A. Şemseddin, (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 2013), Salât, 21 (490), İmame, 42 (846), İmame, 42 (847); Mâlik b. Enes, *el-Muvatta*, thk. M. F. Abdülbâkî, (Beyrut: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 1985), Cemaat, 1(344); Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Ş. el-Arnaûd. (Kahire: Müessesetü’l-Kurtuba, 1995), Müsned, 1 (3623), Müsned, 7 (4158-9), Müsned, 2 (10155); 2 (10158), Müsned, 2 (10511, 2501), Müsned, 3 (11538); 18 (11521). Müsned, 2 (10753); 16 (10742), Müsned, 3 (11546); 18 (11529), Müsned, 15 (9860)

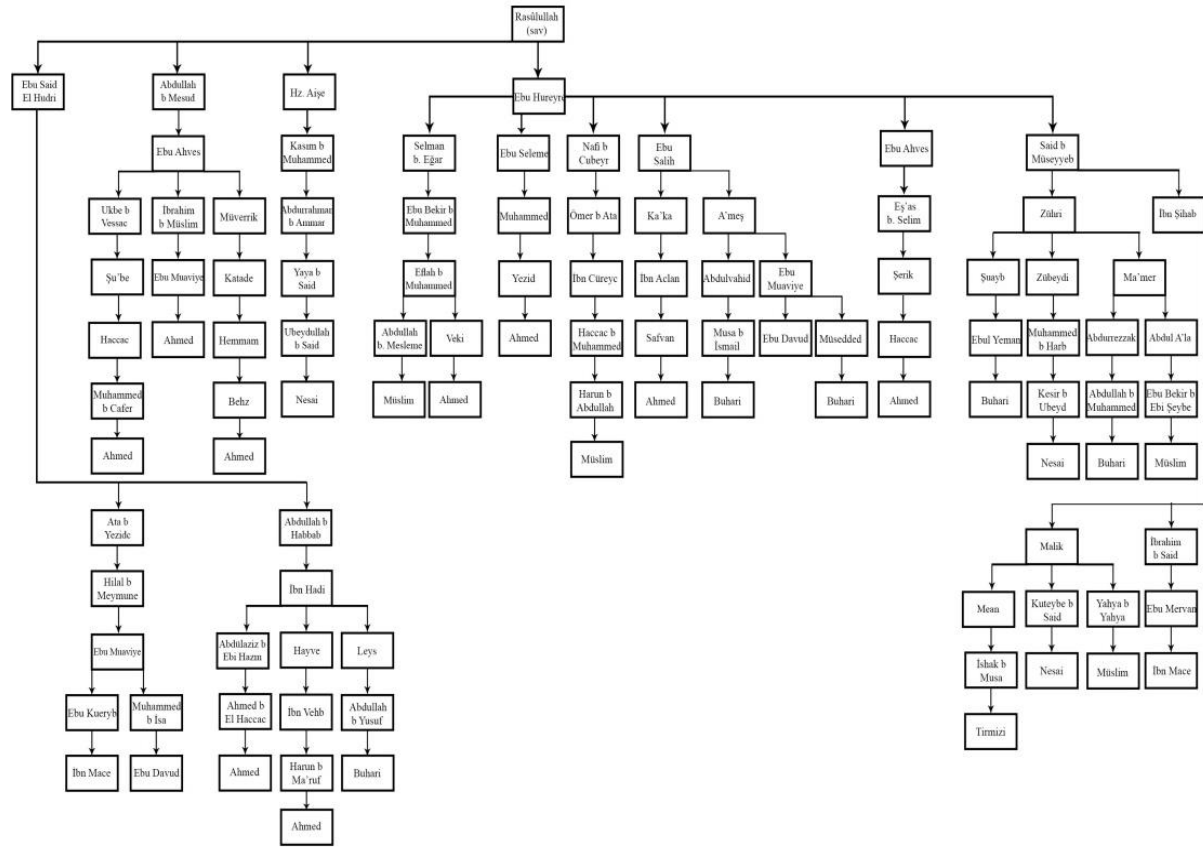
² Ahmed b. Hanbel, *Er-Rical*, 726 (2664).

³ Burhaneddin Halebi, *et-Tebyin li Esmail Müdelles*, 1438.

⁴ *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, C. 19, S. 462, İstanbul, 1999.

⁵ Tirmizî, Salât, 49 (216).

Ebû Dâvûd'un kitabını tahkik eden Elbânî bu konudaki hadisler hakkında "sahihtir" hükmünü vermiştir.⁶ Nesâî; "Yahya bin Muin ve Zührî 'Kişinin cemaatle kıldığı namaz tek başına kıldığı namazdan yirmi dört veya yirmi beş derece daha fazladır.' hadisin sahih olduğunu belirtmişlerdir." demiştir.⁷ Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettiği bir hadis⁸ hakkında açıklama yapan Şuayb Arnâut'a göre, bu sahih bir rivayet olup İbrahim b. Müslim el Hecri'nin hadiste gevşek olduğundan dolayı isnadı zayıftır. Şuayb Arnâut, Ahmed b. Hanbel'in bu konu ile ilgili rivayet ettiği hadislerin genel olarak isnadlarının sahih ve râvilerinin sika olduğunu söylemiştir.⁹



Şekil 1: Cemaatle Kılınan Namaz Yalnız Başına Kılınan Namazdan Yirmi Beş Derece Daha Faziletlidir Hadislerinin İsnâd Şeması

⁶ Ebû Dâvûd, Salât, 49 (560).

⁷ İbn Mâce, Mesâcid, 16 (839).

⁸ Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1 (3623).

⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*. thk. Ş. el-Arnâut. (Kahire: Müessesetü'l-Kurtuba, 1995), 1 (3623), 2 (10155, 10158, 10511, 2501, 10753), 3 (11538, 11546), 7 (4158, 4159), 15 (9860), 16 (10742), 18 (11521, 11529).

Hadisler hakkında yapılan genel sıhhat değerlendirmesi hususunda sahih olduklarını söylemek mümkündür.

CEMAAT İLE NAMAZ KILMANIN YİRMİ YEDİ DERECE DAHA FAZİLETLİ OLDUĞUNU İFADE EDEN HADİSLER

Bu bölümde cemaatle kılınan namazın 27 derece daha faziletli olduğunu belirten hadisler üzerinde durulacaktır. Zikredilecek hadisler Buhârî, Müslim, Tirmizî, Ebû Dâvûd, İbn Mâce, Nesâî, Mâlik, Ahmed b. Hanbel, Dârimî başta olmak üzere birçok müellif tarafından rivayet edilmiştir.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ (صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةِ الْفِدِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً)

Buhârî< Abdullah b. Yusuf < Mâlik < Nâfi' < Abdullah b. Ömer isnâdıyla gelen bir rivayette Resûlullah şöyle buyurmuştur:

“Cemaatle kılınan namaz, yalnız kılınan namazdan yirmi yedi derece daha faziletlidir”¹⁰

SENED TETKİKİ

Cemaatle namaz kılmanın 27 derece daha faziletli olduğu hakkındaki hadislerin ravileri hakkında yapılan cerh, ta'dil ve sened tetkiki sonucuna göre: Raviler genel olarak “sika”dır. Bununla beraber bazı ravileri hakkında farklı değerlendirmeler de yapılmıştır. Tirmizî burada verdiği hadis hakkında “İbn Ömer hadisi hasen sahihtir. Bu konudaki rivâyetlerin çoğu ‘yirmi beş’ kat derken sadece İbn Ömer rivâyetinde ‘yirmi yedi’ kat denmektedir.” demiştir.¹¹ Ahmed b. Hanbel’in ravilerinden Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Ebi'z-Zinâd el-Medenî hakkında Nesâî onun “zayıf” olduğunu söylemiştir.¹² İbn Mehdi kendisinden hadis rivayet etmiyordu.¹³ Yahya b. Main onu “zayıf” olarak tanıtmıştır.¹⁴ Şuayb Arnâut, Ahmed b. Hanbel’in bu konu ile ilgili rivayet ettiği hadislerin genel olarak isnadlarının sahih ve râvilerinin sika olduğunu söylemiştir.¹⁵

¹⁰ Buhârî, “Ezân”, 30 (648), Ezân, 31 (652); Müslim, mesâcid, 43 (1509); Tirmizî, salât, 49 (215); İbn Mâce, mesâcid, 16 (838); Nesâî, imame, 42 (845); Muvatta’, Cemaa, 1 (343); Ahmed b. Hanbel, Müsned, 9 (5332), 10 (5779), 10 (5921), 2 (8331); 14 (8349), 15 (9860); Dârimî, Abdullah b. Abdurrahmân b. el-Fazl ed-Dârimî, *es-Sünen*, thk. Hüseyin S. Esed, (Riyâd: Dâru'l-Muğni, 2000), Salât, 56 (1324).

¹¹ Tirmizî, “Salât”, 49 (215).

¹² Nesâî, ed-Duâfâ vel Metrukîn, 915.

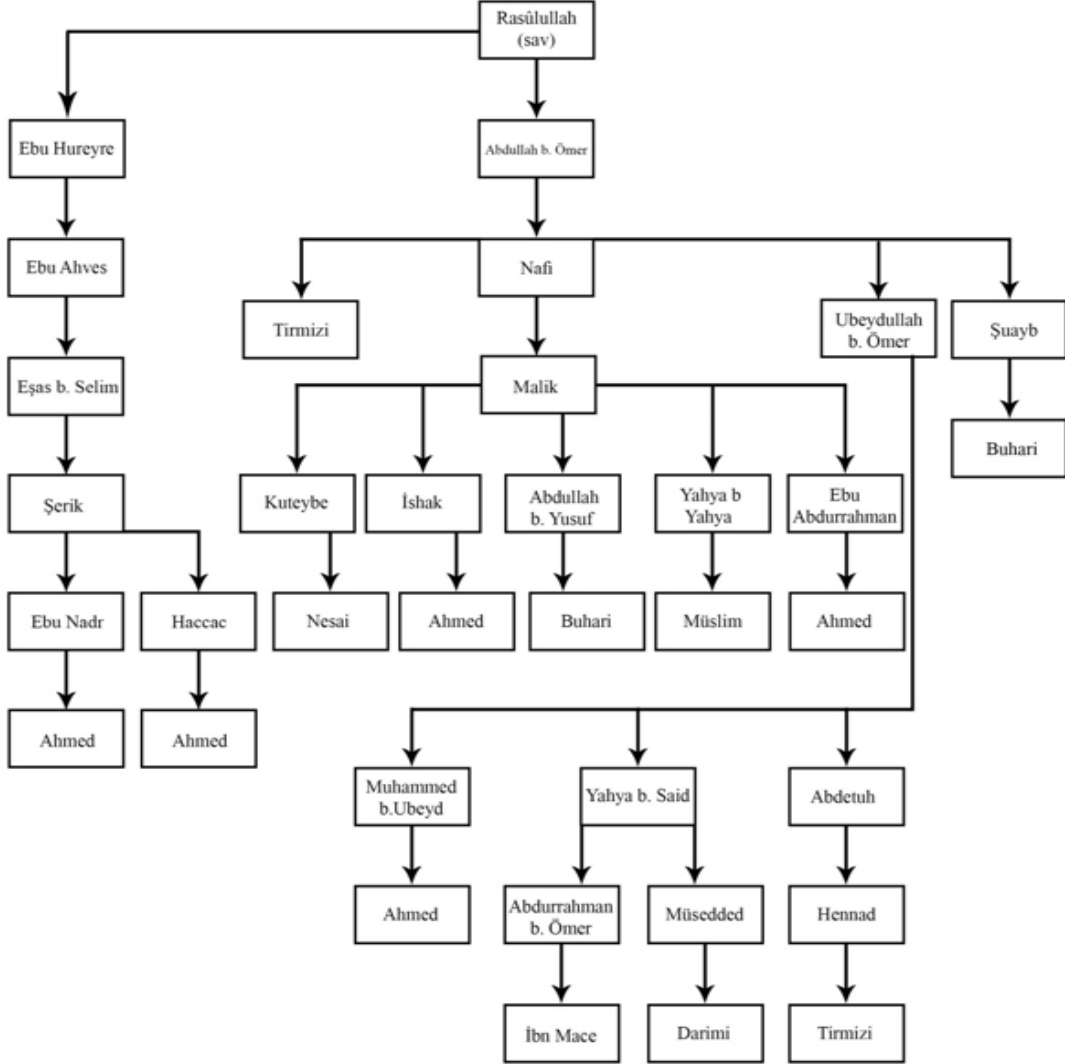
¹³ İbn Hibban, el-Mecruhîn, 965.

¹⁴ İbn Hibban, el-Mecruhîn, 965.

¹⁵ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned. thk. Şuayb el-Arnâud. (Kahire: Müessesetü'l-Kurtuba, 1995), 10 (5921), 2 (8331), 14 (8349), 15 (9860).

Hadisler hakkında yapılan genel sıhhat değeriendirilmesi hususunda sahih olduklarını söylemek mümkündür.

Hadislerin insâd şeması aşağıda verilmiştir.



Şekil 2: Cemaatle Kılınan Namaz Yalnız Başına Kılınan Namazdan Yirmi Yedi Derece Daha Faziletlidir Hadislerinin İsnâd Şeması

CEMAAT İLE NAMAZ KILMANIN YİRMİ KÜSUR DERECE DAHA FAZİLETLİ OLDUĞUNU İFADE EDEN HADİSLER

Bu bölümde cemaatle kılınan namazın 20 küsur derece daha faziletli olduğunu belirten hadisler üzerinde durulacaktır. Zikredilecek hadisler Buhârî, Müslim, İbn Mâce, Ahmed b. Hanbel ve Dârimî başta olmak üzere birçok müellif tarafından rivayet edilmiştir.

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (صَلَاةُ أَحَدِكُمْ فِي جَمَاعَةٍ تَزِيدُ عَلَى صَلَاتِهِ فِي سَوْقِهِ وَبَيْتِهِ بِضْعًا وَعِشْرِينَ دَرَجَةً، وَذَلِكَ بِأَنَّهُ إِذَا تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ التَّوَضُّؤَ، ثُمَّ أَتَى الْمَسْجِدَ، لَا يُرِيدُ إِلَّا الصَّلَاةَ، لَا يَنْهَرُهُ إِلَّا الصَّلَاةَ، لَمْ يَخْطُ خَطْوَةً إِلَّا رُفِعَ بِهَا دَرَجَةٌ، أَوْ حُطَّتْ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ، وَالْمَلَائِكَةُ تُصَلِّي عَلَى أَحَدِكُمْ مَا دَامَ فِي مُصَلَاةِ الَّذِي يُصَلِّي فِيهِ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ، مَا لَمْ يُحَدِّثْ فِيهِ، مَا لَمْ يُؤَدِّ فِيهِ) وَقَالَ (أَحَدِكُمْ فِي صَلَاةٍ مَا كَانَتْ الصَّلَاةُ تَحْسِبُهُ)

Buhârî < Kuteybe < Cerir < A'meş < Ebû Salih < Ebû Hüreyre isnâdıyla gelen bir rivayette Resûlullah şöyle buyurmuştur:

“Sizden birinin câmide cemaatle kıldığı namaz, işyerinde ve evinde kıldığı namazdan yirmi küsur derece daha sevaptır. Şöyle ki bir kişi güzelce abdest alır, sonra başka hiçbir maksatla değil, sadece namaz kılmak üzere câmiye gelirse, câmiye girinceye kadar attığı her adım sebebiyle bir derece yükseltilir ve bir günahı bağışlanır. Câmiye girince de namaz kılmak için orada durduğu sürece, tıpkı namaz kılıyormuş gibi sevap kazanır. Biriniz namaz kıldığı yerden ayrılmadığı, kimseye eziyet etmediği ve abdestini bozmadığı müddetçe melekler: Allah'ım! Onu bağışla! Allah'ım! Ona merhamet et! diye ona dua ederler.”¹⁶

SENED TETKİKİ

Cemaatle namaz kılmanın 20 küsur derece daha faziletli olduğu hakkındaki hadislerin ravileri hakkında yapılan cerh, ta'dil ve sened tetkiki sonucuna göre: Raviler genel olarak “sika”dır. Bununla beraber bazı ravileri hakkında farklı değerlendirmeler de yapılmıştır. Nesâî; “Yahya bin Maîn ve Zührî 'Kişinin cemaatle kıldığı namaz tek başına kıldığı namazdan yirmi dört veya yirmi beş derece daha fazladır.' hadisin sahih olduğunu belirtmişlerdir.” demiştir.¹⁷ Şuayb Arnâut, Ahmed b. Hanbel'in bu konu ile ilgili rivayet ettiği hadislerin genel olarak isnadlarının sahih ve râvilerinin sika olduğunu söylemiştir.¹⁸

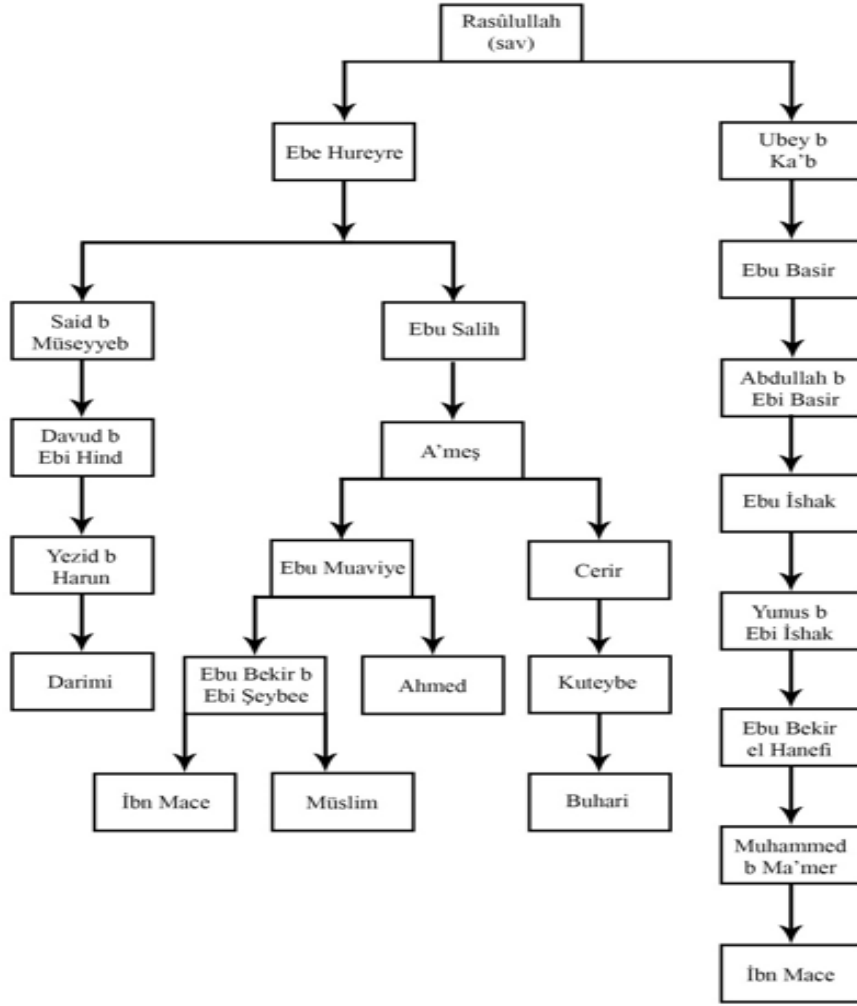
Hadisler hakkında yapılan genel sıhhat değerlendirmesi hususunda sahih olduklarını söylemek mümkündür.

Hadislerin insâd şeması aşağıda verilmiştir.

¹⁶ Buhârî, “Büyü”, 49 (2160); Müslim, “Mesâcid”, 50 (1538); İbn Mâce, “Mesâcid”, 16 (835), “Mesâcid”, 16 (839); Ahmed b. Hanbel, “Müsned”, 2 (5424); 12 (7424); Dârimî, “Salât”, 56 (1323).

¹⁷ İbn Mâce, “Mesâcid”, 16 (839).

¹⁸ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*. thk. Şuayb el-Arnâud. (Kahire: Müessesetü'l-Kurtuba, 1995). 2 (5424); 12 (7424).



Şekil 3: Cemaatle Kılınan Namaz Yalnız Başına Kılınan Namazdan Yirmi Küsür Derece Daha Faziletlidir Hadislerinin İsnâd Şeması

HADİSLER HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME

Araştırmanın buraya kadar olan kısmında konuyla ilgili rivâyetler farklı senet ve metinler çerçevesinde verilmeye çalışıldı. Hadislerin ravileri hakkında yapılan cerh, ta'dil ve sened tetkiki sonucuna göre: Raviler genel olarak "sika" oldukları ve isnadlarının "sahih" olduğunu söylemek mümkündür. Çalışmanın hacmini aşacağı düşüncesiyle sadece *Kütüb-i Tis'a*'da yer alan rivayetler incelenmiş olup gerekli görüldüğünde bunlar dışındaki rivayetlere de değinilecektir.

HADİSLERİN YER ALDIĞI KAYNAKLAR

Araştırmamıza konu olan bu hadislerin kaynaklarının musannifleri şunlardır: Buhârî (ö. 256/870), Müslim (ö. 261/874), Tirmîzî (ö. 279/892), Ebû Dâvûd (ö. 275/888), İbn Mâce (273/887), Nesâî (ö. 303/915), Mâlik b. Enes (ö. 179/795), Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855), Dârimî (ö. 255/869). Bu *Kütüb-i Tis'a* dışında ayrıca şu

muhaddisler tarafından da rivayet edilmiştir; Şafîî (ö. 204/820). Beğavi (ö. 286/899), Ebû Ya'lâ El-Mevsilî (ö. 307/919), İbn Carud (ö. 307/920), İbn Huzeyme (ö. 311/924), Ebû Avâne (ö. 316/929), Tahâvî (ö. 321/933), İbn Hibban (ö. 354/965), Taberani (ö. 360/971), İbn Şahin (ö. 385/996), Ebû Nuaym (ö. 430/1038), Beyhaki (ö. 458/1066).

Konuyla ilgili olarak *Kütüb-i Tis'a*'da tespit edilen 47 hadisi üç kategoride ele almak mümkündür:

Cemaat ile kılınan namazın 25 derece daha faziletli olduğu hakkındaki hadisler şu sahabeler tarafından nakledilmiştir: Abdullah b. Mes'ûd (ö. 32/652), Ubey b. Ka'b (ö. 33/654), Ebû Hüreyre (ö.57/669), Hz. Aişe (ö. 58/678) ve Ebû Saîd el-Hudrî (ö. 74/693-94).

Cemaat ile kılınan namazın 27 derece daha faziletli olduğu hakkındaki hadisler şu sahabeler tarafından nakledilmiştir: Ebû Hüreyre ve Abdullah b. Ömer (ö. 73/693).

Cemaat ile kılınan namazın 20 küsur derece daha faziletli olduğu hakkındaki hadisler şu sahabeler tarafından nakledilmiştir: Ubey b. Ka'b ve Ebû Hüreyre.

İlgili rivayetlerin yer aldığı kaynaklar ve sayıları ise şöyledir: Cemaatle kılınan namazın 25 derece daha faziletli olduğu hakkındaki hadisler; Buhârî'nin *Sahîh*'inde beş; Müslim'in *Sahîh*'inde dört; Tirmîzî'nin *Sünen*'inde bir; Ebû Davûd'un *Sünen*'inde iki; İbn Mâce'nin *Sünen*'inde iki; Nesâî'nin *Sünen*'inde üç; Mâlik'in *Muvatta*'ında bir; Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde dokuz defa geçmektedir.

Cemaatle kılınan namazın 27 derece daha faziletli olduğu hakkındaki hadisler; Buhârî *Sahîh*'inde iki; Müslim *Sahîh*'inde bir; Tirmîzî *Sünen*'inde iki; İbn Mâce *Sünen*'inde bir; Nesâî *Sünen*'inde bir; Mâlik *Muvatta*'ında iki; Ahmed b. Hanbel *Müsned*'inde beş; Dârimî *Sünen*'inde bir defa geçmektedir.

Cemaatle kılınan namazın 20 küsur derece daha faziletli olduğu hakkındaki hadisler; Buhârî *Sahîh*'inde bir; Müslim *Sahîh*'inde bir; İbn Mâce *Sünen*'inde iki; Ahmed b. Hanbel *Müsned*'inde iki; Dârimî *Sünen*'inde bir defa geçmektedir.

Cemaatle kılınan namazın 25 derece daha faziletli olduğu hakkındaki hadisleri nakleden sahabe, muhaddis ve rivayet sayıları şunlardır: Abdullah b. Mes'ûd'dan; Ahmed b. Hanbel üç rivayet, Ebû Hüreyre'den; Buhârî ve Müslim dört, Tirmîzî bir, İbn Mâce bir, Nesâî iki, Mâlik bir, Ahmed b. Hanbel üç rivayet, Hz. Aişe'den; Nesâî bir rivayet, Ebû Saîd el-Hudrî'den; Buhârî ve Ebû Dâvûd bir, Ahmed b. Hanbel iki rivayet. Ubey b. Ka'b'dan; İbn Mâce bir rivayet.

Cemaatle kılınan namazın 27 derece daha faziletli olduğu hakkındaki hadisleri nakleden sahabe, muhaddis ve rivayet sayıları şunlardır: Ebû Hüreyre'den; Ahmed b.

Hanbel iki rivayet, Abdullah b. Ömer'den; Buhârî iki, Müslim, Tirmîzî, İbn Mâce, Nesâî ve Mâlik bir, Ahmed b. Hanbel üç rivayet.

Cemaatle kılınan namazın 20 küsur derece daha faziletli olduğu hakkındaki hadisleri nakleden sahabe, muhaddis ve rivayet sayıları şunlardır: Ebû Hüreyre'den Buhârî, Müslim, İbn Mâce, Ahmed b. Hanbel ve Dârimî bir rivayet, Ubey b. Ka'b'dan sadece İbn Mâce rivayet etmiştir.

Cemaatle kılınan namazın 24 veya 25 derece daha faziletli olduğu hakkındaki hadisi Ubey b. Ka'b'dan İbn Mâce, Ebu Hüreyre'den Ahmed b. Hanbel rivayet etmiştir.

METİN TETKİKİ

Yukarıda da işaret edildiği gibi hadis kaynaklarında cemaatle kılınan namazın yalnız kılınan namazdan daha faziletli olduğunu ifade eden çok sayıda rivayet vardır. Bu hadislerde cemaat ile kılınan namaza verilecek faziletin dereceleri hususunda farklılıklar vardır. Rivayetlerin bazılarında cemaatle kılınan namaz; yalnız kılınan namazdan yirmi beş derece, bazılarında yirmi yedi derece, bazılarında ise yirmi küsur derece faziletli olduğu beyan edilmiştir.

Rivayetlerde geçen rakamlardan hangisinin tercih edileceği konusunda ihtilaf vardır. Sahîh hadisleri içeren kaynaklar incelendiğinde cemaatle namazın fazileti ile ilgili rivayetlerin genelinde 25 rakamı geçmektedir. Abdullah b. Ömer'in rivayetinde 27 rakamı geçmektedir. Bu rivayetin râvileri tamamıyla hafız ve sika râvilerdir. Bazı rivayetlerde 20 küsur şeklinde geçmektedir.¹⁹ İbn Mâce'nin bir rivayetinde ise 24 veya 25 derece diye geçmektedir.²⁰

Bu konuda Tirmîzî şöyle demiştir; "25 diyenlerin rivayeti daha geneldir, ancak İbn Ömer 27 demiştir."²¹

İbadetlere verilecek ecir ve sevabın takdiri Allah Teâlâ'ya aittir. Hz. Peygamberin bu hadislerle ne kast ettiğini tam olarak bilmek mümkün değildir, ancak bunun hikmetlerini kavramaya çalışan âlimler çeşitli neticeler çıkarmışlardır.

İnsanın bu rakamların manasını ve tafsilatını idrak edemeyeceğini dile getiren Bedreddin Aynî şöyle demiştir, "Resûlullah bu işte çeşitli faydaların olacağını keşfetmiştir. Bu faydaların bazıları şunlardır; meleklerin safları gibi müminlerin

¹⁹ Buhârî, Büyû', 34 (2160); Müslim, Mesâcid, 50 (1538); İbn Mâce, Mesâcid, 16 (786); Ahmed b. Hanbel, Müsned, 2 (5424), 12 (7430); Dârimî, Salât, 56 (1323).

²⁰ İbn Mâce, Mesâcid, 16 (790).

²¹ Tirmîzî, Sünen, 5: 212.

toplanıp saf tutmaları, imama uymaları, İslam'ın şiarlarından birisini göstermeleri gibi.”²²

Bu gibi konular nübüvvet ilminden olduğu için insanlar akıllarıyla bunu kavramaları mümkün olmayabilir. İhtimalki cemaatle kılınan namazın faydaları Resûlullah (s.a.v.)'a bir defasında keşf olunurken Ebû Hüreyre'ye, ikinci bir defa kendisine keşf olunurken de İbn Ömer'e söylemiştir. Bize düşen burada durmak ve işin hakikatini bize söylendiği şekliyle inanıp kabul etmektir.²³

Cemaatle kılınan namazın 27 derece faziletli olduğu namazlar; sabah ve yatsı namazları veya sabah veya ikindi namazları olması ve diğer namazların ise 25 derece faziletli olduğu düşünülen ihtimallerden biridir.²⁴ Mümkündür ki 27 derece sabah ve yatsı namazları için, 25 derece de diğer namazlar için olabilir. Gece ve gündüz melekleri sabah ve ikindi namazlarında bir araya geldikleri için bu iki vaktin fazileti diğer vakitlerden daha fazla olur.²⁵ Yatsı ve sabah namazlarının faziletinin ne kadar çok olduğunu belirten Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur, “Yatsı namazını cemaatle kılan kimse, gece yarısına kadar namaz kılmış gibidir. Sabah namazını cemaatle kılan kimse ise bütün gece namaz kılmış gibidir”²⁶

Siraceddin el-Belkînî, cemaatin meydana gelmesi için üç kişinin olması gerektiğini bildirerek cemaate katılan her bir kişiye bir hasene yazıldığını ve her bir hasenenin on katıyla sevap kazandırdığını söyleyerek cemaatle kılınan namazın faziletinin 30 derece olduğu, Hz. Peygamber tarafından daraltılarak 27 (veya 25) derece olarak söylendiğini ama kazanılacak sevabın 30 derece olduğunu dile getirmiştir.²⁷

Bu hadislerdeki derece farklılığına; namaz kılan kimsenin ihlâsının, samimiyetinin, duyduğu huzur ve huşûun, uzak mesafe kat ederek camiye gelmesinin, kendini namaza vermesinin, zevk alarak namaz kılmasının tesiri olduğu muhakkaktır. Bunun yanı sıra az sayıdaki cemaatle çok sayıdaki cemaatin kıldıkları namazların dereceleri de eşit olmadığı söylenmiştir. Elbette namazın bütün âdâb ve erkânının yerine getirildiği namaz ile bunlara dikkat etmeden kılınan namaz arasında derece ve fazilet farkı olması çok doğaldır.

²² Aynî, *Umdetü'l-kârî şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, (Beyrut: Dâru İhyâi't-türâsi'l-arabî, 2000), 4 (259)

²³ el-Hanbelî, *Fethu'l-Bârî şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, (Medine: Mektebetü'l-ğurabâi'l-eseriyye, 1996), 3 (318).

²⁴ İbn Battâl, *Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, (Riyad: Mektebetü'r-rüşd, 2003), 2 (272); Zurkânî, *Şerhu'l-Zerkânî alâ Muvatta' İmam Mâlik*, (Kâhire: Mektebetü's-Sekâfetü'd-Dîniyye, 2003), 458.

²⁵ Buhârî, “Mevâkît”, 17 (554).

²⁶ Müslim, “Mesâcid”, 47 (1523)

²⁷ Mâlik b. Enes, *el-Muvatta'*, 198.

İbn Receb, cemaat ile kılınan namazın fazileti konusunda şöyle demiştir; “Yukarıdaki hadiste²⁸ cemaatle namaz kılmanın nasıl daha faziletli olduğu hakkında bazı sebepler sıralanmıştır; abdestli bir şekilde mescide yürüme, kamet getirilene kadar namazı bekleme, mescitte oturup bekleme işte bunlar ne evde ne de çarşıda kılınan namazlarda bulunmaz. Çarşıda kıldığı namazdan kasıt tek başına kıldığı namazdır. Yoksa çarşıda bir mescitte namaz kılsa söz konusu olan sevapları yine kazanacaktır. Tarihte yapılmış büyük mescitler fazilet itibariyle daha fazladır. Eğer namaz kıldığı mescid büyükse ve cemaati fazlaysa oraya doğru atılan adımların sevabı da daha fazla olacaktır. Mâlik dışında âlimlerin görüşü budur.”²⁹

Ebû Hüreyre’den rivayet edilen bir hadiste; “Eğer insanlar ezan okumada ve ilk safta bulunmadaki fazileti bilselerdi ve kura çekmekten başka da çareleri kalmasaydı kura çekerlerdi” buyrulmaktadır. Bu hadise göre cemaatle namaz kılan kişi iki derece daha kazanmış olur. Diğer bir rivayette; “Namaza erken gelmenin faziletini bilselerdi yarışarak gelirlerdi.”³⁰ denilmiştir. Cemaatle namaz kılmak için mescide erkenden gitmek de bir derece kazandırır. “Yatsı ve sabah namazında olan (sevabı) bilselerdi sürünerek de olsa gelirlerdi.”³¹ , “Gece melekleri ile gündüz melekleri de sabah namazında toplanırlar.”³² Sabah namazında gece melekleri ile gündüz melekleri bir araya geldiğini vurgulayarak o zamanda mescitte cemaatle namaz kılmanın bir fazileti daha ortaya çıkar. Yüce Allah İsrâ Suresinde “Şüphesiz sabah namazı şahitlidir.”³³ diyerek sabah namazının önemini vurgulamaktadır. Bu sayılanlar ve sayamadığımız ameller cemaatle kılınan namazın faziletinin nasıl arttığını göstermektedir.

Cemaatle namaz kılmanın hem ferdi hem de toplumsal faydaları olduğu gibi dünyevî ve uhrevî hayırlara da vesile olur. Hz. Peygamber’in cemaat üzerinde o kadar ısrar etmesini yalnızca 25/27 derece vb. gibi rakamlarla ifade edilmiş sevap almaya yönelik bir tavsiye olarak algılamak yanlıştır. Öncelikle belirtmek gerekirse gerek Kur’ân’ı Kerîm gerekse hadislerde geçen sayılarla ilgili bazı ifadeler kimi zaman gerçek anlama işaret ederken kimi zaman bir hakikati anlatmaya matuf mübalağalı ifadeler olarak değerlendirilmektedir.³⁴

Bu hadislerden hareketle cemaatle namaz kılmanın sevabının sadece ahirete yönelik olacağı düşünülmemelidir. Hz. Peygamberin Müslümanları cemaatle namaz

²⁸ Ebû Dâvûd, “Salât”, 47 (559).

²⁹ İbn Receb, *Fethu'l-bârî alâ Sahîhi'l-Buhârî*, 3 (318).

³⁰ Mâlik, “Cemaa”, 6; Buhârî, “Ezân”, 9 (618), 32 (657), 73 (727); Müslim, “Salât”, 28 (1009).

³¹ Mâlik, “Cemaa”, 6; Buhârî, “Ezân”, 9 (618), 32 (657), 73 (727); Müslim, “Salât”, 28 (1009).

³² Müslim, “Mesâcid”, 38 (1464).

³³ İsrâ, 17/78.

³⁴ Bu konu hakkında geniş bilgi için bkz. Murat Arslan, “Kırk Gün Hadisinin İsnad ve Metin Yönünden Değerlendirilmesi” AÜSBE. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006; M. Selim Arık, “Hadislerdeki “Kırk” Sayılarına Genel Bakış”, *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (İMAD)*, 1:1 (Aralık 2104), ss. 136-181.

kılmaya teşvik etmesinin arka planında hem ibadet hayatında hem sosyal hayatta gerek ferdi gerekse de toplumsal faydalarının olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte cemaatle namaz kılmayı sadece sevap almaya indirgemek bu konularda nakledilen hadislerin manasını sınırlandırmak demektir.

Cemaat ile namaza teşvikin muhatabı, sadece erkekler midir yoksa kadınlar da muhatap mıdır konusunda âlimlerin farklı görüşleri vardır. İbn Receb, “Bir kimsenin cemaatle birlikte kıldığı namaz, evinde ve çarşıda yalnızca kıldığı namazın üzerine yirmi beş misli katlanır”³⁵ hadisinin yorumunda şöyle demiştir, “Bu ve benzer hadislerde (الرَّجُل) “adam” kelimesinin geçmesi, kadınların cemaatle kıldıkları namazın daha fazileti olmadığına delalet etmektedir. Kadınların evinde kıldıkları namaz kendileri için daha faziletli ve daha hayırlıdır.”³⁶ Bazı âlimlere göre ise burada “adam” kelimesi kadınların cemaatle kıldıkları namazdan sevap alamayacakları anlamına gelmez. Nitekim bu hadisi yorumlayan şârihler de söz konusu hadisten kadınların cemaatle namaz sevabı almayacakları gibi bir anlam çıkarmamışlardır.³⁷ Bazı rivayetlerde “cemaatle kılınan namaz...”³⁸ ifadesinin mutlak olması, söz konusu sevabın kadın erkek herkesi kapsadığına bir işaret sayılabilir. Buna göre namazını cemaatle kılan erkek ya da kadın herkesin yirmi beş veya yirmi yedi derece fazla sevap alabileceği söylenebilir.³⁹

Cemaatle kılınan namazın 25 derece daha faziletli olduğu hakkındaki hadislerin on beşinde (درجة) “derece” kelimesi, yedisinde (جزاء) “cüz” kelimesi, üçünde (صلاة) “salât” kelimesi, birinde (تَعْدِلُ) “te’dilü” kelimesi ve birinde (ضِعْفًا) “de’fen” kelimesi geçmektedir.

Cemaatle kılınan namazın 27 derece daha faziletli olduğu hakkındaki hadislerin tamamında “derece” kelimesi geçmektedir.

Cemaatle kılınan namazın 20 küsur derece daha faziletli olduğu hakkındaki hadislerin beşinde (درجة) “derece” kelimesi, birinde (جزاء) “cüz” kelimesi geçmektedir.

Cemaatle kılınan namazın 25 derece daha faziletli olduğu hakkındaki hadislerin beşinde (تَزِيدُ) “daha fazladır” kelimesi, sekizinde (تَفْضُلُ) “daha faziletlidir” kelimesi, beşinde (فَضْلٌ) “fazileti” kelimesi, dördünde (أَفْضَلُ) “daha faziletlidir” kelimesi, ikisinde

³⁵ Buhârî, “Ezân”, 30 (650); Müslim, “Mesâcid”, 34 (1504).

³⁶ İbn Receb, *Fethu'l-bârî alâ Sahîhi'l-Buhârî*, 6: 20.

³⁷ İbn Abdilberr, *et-Temhid*, (Beyrut: Daru'ihyâ't-türâsî'l-arabi, 2000), 16: 202; el-Aynî, *Umdetü'l-kâri şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, 4: 258-259; Nevevî, *el-Minhâc Şerhu Sahîhi'l-Müslim*, (Beyrut: Daru'l-Marife, 1997), 5: 165.

³⁸ Buhârî, “Ezân”, 30 (648).

³⁹ Bakan, Tevhit, 2008, *Sünnete Göre Kadınların Toplu İbadeti Ya Da Cemaat Namazı*, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı: 30, Erzurum.

(تَعَدِّلُ) “denk gelir” kelimesi, birinde (تُضَعَّفُ) “daha fazla olur” kelimesi, birinde (يُفَضِّلُ) “daha faziletli olur” kelimesi, birinde (الشَّاهِدُ) “şahit olur” kelimesi geçmektedir.

Cemaatle kılınan namazın 27 derece daha faziletli olduğu hakkındaki hadislerin on ikisinde (تَفْضُلُ) “daha faziletlidir” kelimesi, birinde (فَضْلُ) “faziletlidir” kelimesi, birinde (أَفْضَلُ) “daha faziletlidir” kelimesi, birinde (تَزِيدُ) “daha fazladır” kelimesi geçmektedir.

Cemaatle kılınan namazın 20 küsur derece daha faziletli olduğu hakkındaki hadislerin beşinde (تَزِيدُ) “daha fazladır” kelimesi, birinde (تَفْضُلُ) “daha faziletlidir” kelimesi geçmektedir.

Aşağıda verilen hadis; Buhârî'nin iki farklı rivayetinde, Müslim'in bir rivayetinde, Ebû Davûd'un bir rivayetinde ve Nesâî'nin bir rivayetinde geçmektedir.

“Cemaatle kılınan namaz, birinizin yalnız başına kıldığı namazdan yirmi beş derece' daha faziletli olur. Gece melekleri ile gündüz melekleri de sabah namazında bir araya gelirler”. Sonra Ebû Hüreyre (bunu takviye için): ‘İsterseniz İnne Kur'âne'l-fecri kâne meşhûden (Şübhesiz fecr Kur'ân'ı şâhidlidir)’⁴⁰ âyetini okuyunuz, derdi.”⁴¹

Cemaatle kılınan namazın 20 küsur derece daha faziletli olduğundan bahseden bazı hadisler bunun bazı sebeplerinden bahsetmiştir. Bu hadis; Buhârî'nin bir rivayetinde, Müslim'in bir rivayetinde, Ahmed b. Hanbel'in bir rivayetinde geçmektedir.⁴²

Ebû Dâvûd; (درجة) “derece”, (جزء) “cüz” ve (صلاة) “salât” kavramlarının aslında aynı manayı ifade ettiğini ve bu mananın cemaatle namaz kılmanın tek başına kılmaktan daha sevaplı olduğunu beyan etmiştir. Bunun şahidi Mâlik ve diğerlerinin rivayet ettiği “İsrâ” hadisinde olduğu gibi namaz beş vakittir, fakat her sevaba on misli mükâfat verildiği için elli vakit sevabı vardır.”⁴³

Ebû Dâvûd'un rivayet ettiği “Cemaatle kılınan namaz, (münferiden) kılınan yirmi beş namaza denk gelir...”⁴⁴ Hadisin açıklamasını yapan *el-Menhel* müellifi M. Yusuf eş-Şattî şöyle demiştir; “Rivayetlerde: “yirmi beş derece”, “yirmi beş cüz” ve “yirmi beş namaz” tabirlerinin değişik oluşunun, râvilerin tasarrufundan ileri geldiği kanaatindeyim.”⁴⁵

⁴⁰ İsrâ, 17/78.

⁴¹ Buhârî, Ezân, 31 (651); Müslim, Mesâcid, 43, (1505).

⁴² Buhârî, Büyû', 49 (2160); Müslim, Mesâcid, 50 (1538); b. Hanbel, Müsned, 2 (5424); Müsned, 12 (7430).

⁴³ İbni Abdilber, *el-İstizkârü'l-Câmi' li-Mezâhibi Fukahâi'l-Emsâr*.

⁴⁴ Ebû Dâvûd, “Salât”, 47 (560).

⁴⁵ Hatipoğlu, Haydar, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, Kahraman Yayınları, 2: 627-628.

Bazı rivayetlerde bulunan 'derece' ve 'cüz', 'namaz' manasını taşır. Çünkü bazı rivayetlerde derece ve cüz' yerine 'Namaz' kelimesi kullanılmıştır.⁴⁶ Böylece 'derece' ve 'cüz' kelimeleri, namaz anlamına yorumlanmıştır. Şu halde mescidde cemaatle kılınan namazın sevabı, evde ve çarşıda kılınan yirmi beş namazın sevabından fazladır.

Muhammed bin Ali bin Ömer el Mâzirî, “derece”nin “cüz”den daha küçük olduğunu söyleyerek derece cüzlere bölündüğü zaman 25 derece 27 cüz ettiğini dile getirmiştir. Fakat Bedrettin Aynî bunun doğru bir düşünce olmadığını belirtir ve *Sahîhayn’de* her iki kelimenin de geçtiğini vurgulamıştır.⁴⁷

el-Mâzirî, “Bari olan yüce Allah ilk önce 25 kat daha faziletli kabul ederken daha sonra iki fazilet daha ekleyerek 27 kat fazilete yükseltmiş olabilir. Namaz kılacak kişi namaza gayet iyi hazırlanmışsa ve abdestini dört dörtlük almışsa 27 kat daha fazla sevap kazanır. Eğer bunları tam olarak yapmamışsa 25 kat sevap kazanır. Tabi Allah daha iyi bilir.” demiştir.⁴⁸

el-Bacî ve Zürkanî derece meselesine şöyle yaklaşmaktadırlar; “Tek başına kılınan namazın bir derece fazileti olduğu için cemaatle kılınan namazın fazileti 25 veya 27 derece daha fazla olunca o zaman cemaatle kılınan namazın fazileti 26 veya 28 derece olması gerekir.”⁴⁹

Nevevî, Müslim Şerhinde fazilet ile ilgili rivayetlerin arasını üç yönden bulmak mümkündür, diyerek şunları söylemiştir; “1- İki rivayet arasında bir çelişki yoktur. Az olan derecelerin zikredilmesi, çok dereceye mâni değildir. Usul âlimlerinin cumhuru-na göre sayıların mefhûm-i muhâlifi batıldır. 2- Hz. Peygamber, önce az olan dereceleri haber vermiştir. Bilahare Allah Teâlâ fazilet derecesinin daha fazla olduğunu bildirince Hz. Peygamber, bu defa fazla olanı haber vermiştir. 3- Derece sayısı, namaz kılanların hallerinin değişikliği ve namazın değişikliğiyle değişir. Namaz kılanların bazılarında yirmi beş derece, diğer bir kısmında yirmi yedi derece verilir. Bu farklılık, namazın âdâbına riayet, huşu ve huzur şartlarına riayet, cemaatin çokluğu, cemaate katılanların üstünlüğü, namaz kılınan yerin daha kutsal oluşu gibi nedenlerden bu farklı dereceler meydana gelir.”⁵⁰

Bazı hadislerde geçen “20 küsur” cümlesinde küsur diye karşılık verdiğimiz ‘bid’ kelimesi, birden veya üçten dokuza kadar olan sayılar için kullanılır. Diğer rivayetlerde yirmi beş sayısı kesin olarak geçtiği için, buradaki küsurdan maksat,

⁴⁶ Müslim, “Mesâcid”, 34, (1508); Ebû Dâvûd, “Salât”, 47 (560).

⁴⁷ Bedreddin Aynî, *Umdetü'l-kârî şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, 4: 259.

⁴⁸ Mâzirî, *el-Mü'lim*, 1: 337.

⁴⁹ el-Bâcî, *el-Müntekâ* (Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-Arâbî, 1913), 660; Zürkani, *Şerhu Muvatta*, 458.

⁵⁰ Nevevî, *el-Minhâc Şerhu Sahîhi'l-Müslim*, 2:14.

beştir. Diğer bazı hadislerdeki 'cüz' kelimesi ise, bir parça demektir. Başka rivayetlerde bu kelime yerine derece veya namaz kelimeleri bulunduğu için 'cüz' kelimesi ile namaz kastedilmiştir.⁵¹

Cemaatle namaz kılmanın faziletine işaret eden bu hadisler, farz namazın hem cemaatle hem de ferdi olarak kılınabileceğinin delilidir. Cemaatle namaz kılmanın sünnet-i müekkede olduğunu savunan bazı Hanefî ve Mâlikî fakihlerin⁵² delillerinden olan bu iki hadis grubu (25 veya 27 derece); cemaatle namaz kılmanın namazın rükünlerinden biri olmadığını ancak namazı daha kâmil bir hale getirdiğini ispatlamaktadır. Cemaat ile namazın daha faziletli olduğunu belirten bu hadislerden hareketle, tek başına kılınan namazın fazileti az olsa bile sahîh olduğu sonucu çıkmaktadır.

Bazı âlimler, hadislerde cemaatle namazın yirmi yedi veya yirmi beş kat daha fazla sevap olmasından bahsedilerek bir kıyas yapılmasının, tek başına kılınan namazın da bir derecesi olduğunu gösterdiğini söylemişlerdir. Cemaat farz-ı ayn olsaydı yalnız kılınan namazın hiçbir fazileti hatta caiz olmaması icap ederdi. *Muvatta'* şarihi İbn Abdilber, bu konuda şöyle bir tespit yapmıştır, “İbn Ömer ve Ebû Hüreyre'nin rivayet ettiği hadisler ışığında şöyle diyebiliriz: Bu iki hadise göre cemaatle namaz kılmak daha faziletli olduğu halde tek başına namaz kılınabileceğinin de delilidir. Tek başına namaz kılmak caiz olduğu için cemaatle namaz kılmak farz olmamış olur. İşte bundan dolayıdır ki cemaatle namaz kılmaya gücü yetmeyenlerin tek başına namaz kılmaları caizdir.”⁵³

Cemaatle kılınan namazın sevabının tek başına kılınan namazdan daha faziletli olmasının sebeplerinden bazıları; “Namaz için ikamet edildiğinde ona koşarak gelmeyiniz, sükûnet ve vakarla yürüyerek geliniz”⁵⁴ bu hadiste sükûnet içinde yani hudû' ve huşu ile mescide gidilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Sükûnet içinde gidilince de zikir yapılır,⁵⁵ bu da faziletin artmasını sağlar. Kişinin mescide yakınlık ve uzaklığına bağlı olarak mescide doğru attığı adımların sevap ve manevi dereceler kazandırması,⁵⁶ Abdestli bir şekilde sadece mescide namaz kılma niyetiyle yürümenin,⁵⁷ namaza erken gelip namazı beklemenin,⁵⁸ Mescide girerken Resûlullah'a salavat getirmek, mescide girerken ve çıkarken yapılan dualar,⁵⁹ mescit

⁵¹ Hatipoğlu, Haydar, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, 2: 628.

⁵² Merginânî, *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübedî*. (Beyrut: Daru İhyai't-Türasi'l-Arabî, 1995), 1: 362.

⁵³ İbni Abdilber, *el-İstizkârü 'l-Câmi' li-Mezâhibi Fukahâi 'l-Emsâr*. Kitabu Salat'ül Cema, 317.

⁵⁴ Buhârî, “Ezân”, 23 (641), “Cumua” 18 (916).

⁵⁵ İbn Mâce, “Mesâcid”, 14 (824).

⁵⁶ Buhârî, “Ezân”, 30 (650); Ebû Dâvûd, “Salât”, 47 (559).

⁵⁷ Buhârî, “Ezân”, 30 (650); Ebû Dâvûd, “Salât”, 47 (559).

⁵⁸ Tirmizî, “Salât”, 165; Ebû Dâvûd, “Salât”, 47.

⁵⁹ İbn Mâce, “Mesâcid”, 13 (820).

boş bile olsa selam vermek,⁶⁰ tahiyet'ül mescid namazı kılmak,⁶¹ mescide hürmeten dünya kelamı konuşmamak,⁶² ezan ve kamet okunduğu zaman dua etmek,⁶³ safları düzgün yapmak,⁶⁴ huşu içinde namaz kılıp, gafil olmamak,⁶⁵ imamın okuduğu Kur'an'ı dinlemek ve manasını düşünmek,⁶⁶ imam ile birlikte iftitah tekbiri getirmek,⁶⁷ imanın Fatiha Suresi'ni okuduktan sonra meleklerle birlikte "âmin" demek,⁶⁸ imamın okuduğu kıraati dinleyip öğrenmek, yapılan va'z ve sohbetleri dinlemek,⁶⁹ meleklerin namaz kılanlara şahit olması,⁷⁰ mescitte mi başka bir yerde mi kılındığı,⁷¹ namazdan sonra diğer namazı beklemenin,⁷² mekânın Mescidi Haram, Mescidi Medine veya başka bir mescid olması⁷³ ve bunun gibi sebepleri vardır.

SONUÇ

Cemaatle kılınan namazın fazileti hakkında çok sayıda rivayet vardır. Bu rivayetlerde cemaatle kılınan namazın yalnız kılınan namazdan daha faziletli olduğu açıkça anlaşılrsa da faziletin dereceleri hususunda farklılıklar vardır. Rivayetlerin bazılarında cemaatle kılınan namaz; yalnız kılınan namazdan yirmi beş derece, bazılarında yirmi yedi derece, bazılarında ise yirmi küsur derece faziletli olduğu beyan edilmiştir.

Cemaatle namaz kılmanın faziletinin tek başına kılınan namazdan daha faziletli olduğuna ifade eden hadisler; Buhârî, Müslim, Tirmizî, Ebû Dâvûd, İbn Mâce, Nesâî, Mâlik b Enes, Ahmed b. Hanbel, Şafîî, Beğavi, Ebû Ya'lâ El-Mevsulî, İbn Carud, İbn Huzeyme, Ebû Avâne, Tahâvî, İbn Hibban, Taberani, İbn Şahin, Ebû Nuaym ve Beyhaki gibi muhaddisler tarafından rivayet edilmiştir. Sıhhati bakımından güvenilir birçok farklı hadis eserinde cemaatle kılınan namazın, sevabı ve faziletinin yer alması konunun ehemmiyeti açısından önemlidir.

Konuya ilişkin hadisler; Ebû Hüreyre, Abdullah b. Ömer, Hz. Aişe, Abdullah b. Mes'ûd, Ebû Saîd el-Hudrî, Übey b. Ka'b adlı sahabeler tarikiyle gelmektedir.

⁶⁰ Beyhaki, *Şu'bul İman*, 8836.

⁶¹ Buhârî, "Teheccüd", 25 (1172); Müslim, "Salât"ü'l-Müsâfirîn, 11 (1687).

⁶² Nur, 24/36.

⁶³ Tirmizî, "Deavât", 145 (3943).

⁶⁴ Tirmizî, "Salât", 55 (227).

⁶⁵ Maun, 107/4-5.

⁶⁶ A'raf, 7/204

⁶⁷ Tirmizî, "Salât", 64 (238).

⁶⁸ Buhârî, "Ezân", 111 (788).

⁶⁹ A'râf, 7/204

⁷⁰ Buhârî, "Ezân", 30 (650).

⁷¹ Buhârî, "Ezân", 30 (650); Ebû Dâvûd, "Salât", 47 (559).

⁷² Buhârî, "Ezân", 30 (650); Ebû Dâvûd, "Salât", 47 (559).

⁷³ Buhârî, "Fazlü's-salât fî mescidi Mekke ve'l-Medîne", 1(1199).

İbadetlere verilecek ecir ve sevabın takdiri Allah Teâlâ'ya aittir. Hz. Peygamberin bu hadislerle ne kast ettiğini tam olarak bilmek mümkün olmasa da faziletlerinin farklı olmasının muhtelif hikmet ve faydaları da olduğu zikredilen hadislerden anlaşılmaktadır.

Bu rivayetler muhaddisler tarafından sahîh olarak kabul edilmekte ve buna göre yorumlanmaktadır. Yapılan yorumlar genelde birbirine yakın olmakla beraber farklı yorumlar da yapılmıştır.

Namaz derecelerinin namaz kılanlara ve kıldıkları namaza göre değiştiğini söylemek mümkündür. Namaz kılan kimsenin ihlâsı, samimiyeti, duyduğu huzur ve huşûu, kendini namaza vermesi, âdâb ve erkânının tam olarak yerine getirmesi gibi durumlar daha fazla derece ve fazilet kazanmasına vesile olduğu araştırmaya konu olan hadislerden de anlaşılmaktadır.

Cemaatle kılınan namazın 27 derece faziletli olduğu namazlar; sabah ve yatsı namazları veya sabah veya ikindi namazları olması ve diğer namazların ise 25 derece faziletli olduğu hakkında fikirler ileri sürülmüştür. Çünkü Hz. Peygamber bu namazların cemaatle kılınması hakkında birçok uyarı ve tavsiyelerde bulunmuştur. Cemaatin çokluğu, cemaate katılanların üstünlüğü, namaz kılınan yerin daha kutsal oluşu gibi nedenlerden de bu farklı dereceler meydana gelebileceğini düşünebiliriz.

Hz. Peygamber'in cemaat üzerinde o kadar ısrar etmesini yalnızca 25/27 derece vb. gibi rakamlarla ifade edilmiş sevap almaya yönelik bir tavsiye olarak algılamak bu konularda nakledilen hadislerin manasını sınırlandırmak demektir. Zira ele alınan hadislerden de anlaşılacağı gibi cemaatle namaz kılmanın ferdi, toplumsal, dünyevî ve uhrevî faydaları da vardır.

Cemaatle namaz kılmanın faziletine işaret eden hadislerin cemaatle namaz kılmanın sünnet-i müekkele olduğunu ifade ettiğini, namazın rükünlerinden biri olmasa da cemaatle namaz kılmanın namazı daha kâmil bir hale getirdiğine işaret etmektedir.

KAYNAKÇA/REFERENCE

- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. *el-Müsned*. thk. Şuayb el-Arnâud. Kahire: Müessesetü'l-Kurtuba, 1995.
- M. Selim Arık, "Hadislerdeki "Kırk" Sayılarına Genel Bakış", İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (İMAD), 1:1 (Aralık 2104), ss. 136-181.
- Arslan, Murat "Kırk Gün Hadisinin İsnad ve Metin Yönünden Değerlendirilmesi" AÜSBE. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006.
- Aynî, Ebû Muhammed Bedruddîn Mahmud b. Ahmed b. Musa el-Ayıntâbî. *Umdetü'l-kârî şerhu Sahîhi'l-Buhârî*. Beyrut: Dâru İhyâ'it-türâsî'l-arabî, 2000.
- el-Bâcî, Ebu'l-Velîd Süleymân b. Halef. *el-Müntekâ şerhü Muvattâ'i İmam Mâlik*. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-Arâbî, 1913.

- Begavî, Ebu Muhammed Hüseyin b. Mes'ud. *Mesabîhü's-Sünne*. nşr. Yusuf Abdurrahman, Beyrut: 1987.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. Hüseyin b. Ali b. Musa el-Horasânî. *es-Sünenü'l-kübrâ*, thk. Muhammed Abdulkâdir Atâ. Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 2003.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *el-Câmi'u's-sahih*, nşr. Muhammed Züheyr b. Nâsır, Dimeşk: Dâru Tavku'n-Necât, 2001.
- Dârimî, Abdullah b. Abdirrahmân b. el-Fazl ed-Dârimî. *es-Sünen*. thk. Hüseyin Selîm Esed, Riyâd: Dâru'l-Muğnî, 2000.
- Ebû Avâne, Ya'kûb b. İshâk b. İbrâhîm el-İsferâyînî. *Müstahrecü Ebî 'Avâne*, Haydarâbâd: 1943.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî. *es-Sünen*, thk. Şuayb el-Arnaûd - Kâmil Karabellî, Dimeşk: Dâru'r-Risâle el-Âlemiyye, 2009.
- Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdullah el-İsbehânî. *Hilyetü'l-evliya ve Tabakatü'l-asfiya*, Mısır: Mektebetü'l-Hanci, 1933.
- Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Alî b. el-Müsennâ et-Temîmî el-Mevsilî. *Müsnedü Ebî Ya'lâ el-Mevsilî*, nşr. Hüseyin S. Esed, Beyrut: 1990.
- İbn Abdilberr, Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed b. Abdilberr en-Nemerî. *et-Temhid*, thk. Abdürrezzak Mehdi, Beyrut: Daru ihyai't-türasi'l-arabi, 2000.
- İbn Battâl, Ebü'l-Hasan Ali b. Halef b. Abdilmelik. *Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*. thk. Ebû Temîm Yâsir b. İbrahim, 10 Cilt. Riyad: Mektebetü'r-rüşd, 2003.
- İbn Carud, Ebû Muhammed Abdullah b. Ali b. el-Cârud en-Nisâbûrî. *el-Müntekâ mine's-süneni'l-müsnede an Resûlillâh sallallahü aleyhi ve sellem*. çev. A. Yerinde, İstanbul: İz Yayıncılık, 2006.
- İbn Hacer El-Âskalânî, Şihâbüddin Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed, *Fethûl Bâri bi Şerhi Buhari*. thk. Şuayb el-Arnaûd - Âdil Mürşit, Beyrut: Dâru'r-Risâle'l-Âlemiyye, 2013.
- İbn Huzeyme, Ebû Bekr Muhammed b. İshak en-Neysâbûrî. *es-Sahih*. thk. Muhammed Mustafa el-Azamî. Beyrut: el-Mektebû'l-İslâmî, 2012.
- İbn Hibbân, Muhammed b. Ahmed Ebû Hâtim et-Temîmi el-Büstî. *es-Sikât*, thk. Seyyid Şerefuddin Ahmed, Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1975.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî. *es-Sünen*, thk. Muhammed Fuâd Abdulbaki. Dâru İhyâ-i Kütübî'l-Arabiyye, Mısır: 1952.
- İbn Receb el-Hanbelî, Zeynüddîn Abdurrahmân b. Ahmed el-Bağdâdî. *Fethu'l-Bârî şerhu Sahîhi'l-Buhârî*. thk. Mahmud b. Şaban b. Abdilmaksûd, 8 Cilt. Medine: Mektebetü'l-ğurabâi'l-eseriyye, 1996.
- İbn Şahin, Ömer b. Ahmed Ebu Hafs el-Vâîz. *et-Tergîb fî Fadâ'ili'l-A'mâl ve Sevâbi Zâlik*, Riyad: 1995.
- İclî, Ahmed b. Abdullah b. Sâlih Ebû'l-Hasen. *Ma'rifetü's-Sikât*, thk. Abdulalîm Abdulazîm el-Büstevî. Medine: Mektebetü'd-Dâr, 1985.
- Mâlik b. Enes, İbn Mâlik b. Âmir. *el-Muvatta'*, thk. Takyiddin Nedvi, Dimeşk: Dar'ül Kalem, 1991.
- Merginânî, Ebû'l-Hasan Burhaneddin Ali b. Ebî Bekr Merginânî. *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübtedî*. nşr. Zalul Yusuf, Beyrut: Daru İhyai't-Türasi'l-Arabî, 1995.
- Müslim, Ebû'l-Hüseyin Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî. *es-Sahih*, thk. Muhammed Fuâd Abdulbâkî, İstanbul: Dâru Sahnun, 1992.
- Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî. *es-Sünen*, thk. Ahmed Şemseddin, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmîyye, 2013.
- Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî. *Mücteba mines-Sünen*, thk. Abdulfettah Ebu Ğude. Halep: Mektebet'ül Metbuat'ül İslamiye, 1986.
- Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî. *el-Minhâc Şerhu Sahîhi'l-Müslim*, thk. Şeyh Halil Memûn b. Şihâ. Beyrut: Daru'l-Marife, 1997.

- Şâfiî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İdris el-Kuraşî. *es-Sünenü'l-Me'sûre*, thk. Abdülmütî Emîn Kalacî. Beyrut: Dâru'l-Marife, 1986.
- Taberânî, Ebü'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyyüb el-Lahmî. *el-Mu'cemu'l-evsat*, thk. Abdulmuhsin b. İbrahim el-Hüseynî. 10 Cilt. Kahire: Dâru'l-haremeyn, 1992.
- Taberânî, Ebü'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyyüb el-Lahmî eş-Şâmî. *el-Mu'cemu'l-kebîr*. thk. Hamdî b. Abdilmecîd es-Selefî. 25 Cilt. Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, 1994.
- Tahâvî, Ebû Cafer Ahmed b. Muhammed b. Selâme el-Ezdî el-Mısrî. *Şerhu meâni'l-âsâr*, thk. Muhammed Zührî en-Neccâr. 5 Cilt. Kahire: Âlemü'l-kütüb, 1994.
- Tirmizî, Muhammed b. İsâ b. Serve. *el-Câmiu's-Sahîh Sünenu't-Tirmizî*. thk. Ahmed Mahmud Şakir, Daru İhyau't-Terasi'l Arabî, Beyrut. 2000.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'ân Dili*. İstanbul: Azim Dağıtım, 2017.
- Zurkânî, Muhammed b. Abdülbâkî. *Şerhu'l-Zerkânî alâ Muvatta' İmam Mâlik*. thk. Tâhâ Abdü'r-Raûf Sa'd. Kâhire: Mektebetü's-Sekâfetü'd-Dîniyye, 2003.

Extended Abstract

The Narrations that Stating the Prayer Performed in Congregation is more Virtuous than the Prayer Performed Alone and their Analysis

The Prophet encouraged Muslims to pray in congregation by saying that the prayer performed in congregation is 25 times, 27 times or 20 times more virtuous than the prayer performed alone according different narrations. The judgment of reward and rewards to be given worships belongs to Allah. It is not possible to know exactly what the Prophet meant by aforementioned hadiths, however some scholars have drawn various conclusions regarding of these hadiths. It is very natural that there is a different in degree and virtue between the prayer in which all manners are fulfilled and the prayer performed without paying attention. The fundamental meaning is preserved in the narrations that stating a prayer performed in congregation is more virtuous than a prayer performed alone, however there is a disagreement in terms of which narration should be preferred. Most scholars preferred the hadith that mentioned the number 25, due to the majority narrations mentioned this number. However, there were also some scholars that preferred the number 27, due to the narrators of Abdullah bin Umar were sika (narrator who was trusted) and hafiz (narrator who memorised the Kuran). To consider praying in congregation only as the dimension of goodness means limiting its meaning. Prayer is an act of worship and worship is performed only for Allah, and its reward is expected only from the Supreme Creator. It is emphasized in different 47 hadiths in the Kutub-I Tis'a that the virtue of prayer performed in congregation is 25, 27, or 20 degrees more virtuous than the prayer performed alone. The difference in degrees in the hadiths occurs because of reasons such as the sincerity when performing prayers, the feeling of peace and awe when praying, observing manners when performing the prayer, coming to the mosque by traveling a long distance, committing the self during the prayers, sitting in the mosque and waiting for prayer, the plurality of the congregation, the superiority of the congregation, and the place where prayer is more sacred. These things and deeds that we've count and others that we cannot count them show how the virtue of the prayer performed in congregation increases. The difference in degrees also can change due to different prayers and also performers. Some of those who pray can be given twenty-five degrees, others can be given twenty-seven degrees. There are some scholars who think that the virtue of the isha and zuhr prayers is 27 degrees, whereas some other scholars think that the virtue of the fajr prayers is 27 degrees, and the virtue of other prayers is 25 degrees. The fact that the expression "prayer performed in congregation" in some narrations can be regarded as a sign that the reward covers everybody, men and women. Accordingly, it can be said that anyone, male or female, who performs their prayers in congregation, can receive twenty-five or twenty-seven degrees of rewards. The difference in degrees of prayer performed in congregation shows that there is a degree of prayer also for prayer performed alone. If the congregation was obligatory, the prayer performed alone would have had no virtue or even would be non-permissible. It is a fact that behind the Prophet's encouragement of Muslims to pray in congregation has both individual and social benefits. In this article, the narrations on the subject of congregation are discussed as a whole and the importance of prayer in congregation is revealed.

Keywords: Hadith, Worship, Prayer, Prayer in Congregation, Virtue.